

**UNIVERSITATEA “PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

TEZĂ DE DOCTORAT

- Rezumat -

CONDUCĂTORI ȘTIINȚIFICI:

Prof. univ. dr. Alexandru Cistelean

Prof. univ. dr. Cornel Moraru

DOCTORAND: Ioana-Mihaela Vultur

TÂRGU-MUREȘ

2014

**UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

AVANGARDA ȘI SPIRITUL LUDIC

CONDUCĂTORI ȘTIINȚIFICI:

Prof. univ. dr. Alexandru Cistelean

Prof. univ. dr. Cornel Moraru

**Doctorand:
Ioana-Mihaela Vultur**

TÂRGU-MUREȘ

2014

CUPRINS

ARGUMENT	5
CAPITOLUL I TEORETIZÂND DESPRE L' AVANT-GARDE	20
1.1 (DIN)SPRE CĂRĂRILE MODERNITĂȚII	20
1.2 AVANGARDA „NOASTRĂ” ȘI A <i>LOR</i>	27
1.3 SEMNE DE ? ... PENTRU AVANGARDĂ.....	35
1.4 AVANGARDISM ȘI ... – ISME.....	41
1.4.1 Noi nu avem muzee de incendiat	44
1.4.1.1 Un futurism sensibil	47
1.4.2 Căluțul de lemn sau ideea fixă?	50
1.4.3 Pietrele de râu constructiviste	53
1.4.4 Ultimele suflări: Integralismul și Suprarealismul	57
CAPITOLUL 2 JOC, JOACĂ, LITERATURĂ ȘI CULTURĂ	69
2.1 SUPREMAȚIA LUDICULUI	69
2.2 UN CUVÂNT, MAI MULTE FEȚE: JOC	74
2.3 PENTRU O LECTURĂ A LUDICULUI	79
CAPITOLUL 3 UN PRIM VAL AVANGARDIST.....	86
3.1 ȘI–NAINTE DE TOATE A FOST URMUZ.....	86
3.2 TZARA ȘI EXERCIȚIILE LUDICE DIN POEZIA SA	99
3.3 JOCUL REZERVAT AL LIRICII LUI ION VINEA	105
3.4 SPECTACOLUL LUMII ÎN POEZIA LUI ILARIE VORONCA	116
3.5 JOCUL DUBLU DIN POEZIA LUI SAȘA PANĂ.....	128
CAPITOLUL 4 AL DOILEA VAL AVANGARDIST.....	138
4.1 GELLU NAUM ȘI JOCUL <i>DE-A POETICĂRIA</i>	138
4.2 ÎNTRE <i>PAIDIA</i> ȘI <i>LUDUS</i> : VIRGIL TEODORESCU.....	152
4.3 UN JUCĂTOR PREȚIOS ÎN EXPRESIE: STEPHAN ROLL.....	161

4.4	GEO BOGZA SAU <i>PAIDIA</i> ÎN ESENȚĂ TARE	170
4.5	GHERASIM LUCA ȘI JOCUL MORAL.....	174

CAPITOLUL 5 LUDICUL ÎN POSTAVANGARDISM 177

5.1	NOII JUCĂTORI: GENERAȚIA <i>ALBATROS</i>	177
5.2	ION CARAION, UN JUCĂTOR AL MIZERIILOR REALITĂȚII	178
5.3	PARODIE ȘI JOC ÎN POEZIA LUI GEO DUMITRESCU.....	190
5.4	CONSTANT TONEGARU, REJUCÂND ÎN STILUL LUI MINULESCU	198
5.5	DELIRUL CA JOC. DIMITRIE STELARU – POET <i>ILINX</i>	204
5.6	BEN CORLACIU, JUCĂTOR ANTICALOFIL	211

CAPITOLUL 6 SPIRITUL LUDIC, ÎNCOTRO? 216

6.1	MAI MULT DECÂT UN PERIPLU POSTMODERNIST	216
6.2	NICHITA STĂNESCU ȘI JOCUL (NE)CUVINTELOR	218
6.3	IRONIE ȘI PARODIE ÎN POEZIA LUI MARIN SORESCU	240
6.4	ANA BLANDIANA, UN MODEL DE <i>ILINX</i> ETIC	263
6.5	MIRCEA DINESCU SAU POEZIA CA JOC AL VACARMULUI.....	274
6.6	ÎNSCENAREA SPAȚIULUI DOMESTIC LA EMIL BRUMARU	283
6.7	SENTIMENTE ȘI CUVINTE ÎN POEZIA LUI FLORIN IARU	295
6.8	EVOLUȚIA LUDICULUI ÎN LIRICA LUI ROMULUS BUCUR	301
6.9	REPREZENTAȚIA LITERATURII LA PETRU ROMOȘAN.....	306

CONCLUZII 312

BIBLIOGRAFIE..... 318

I.	OPERE.....	318
II.	REFERINȚE CRITICE.....	324
III.	PERIODICE.....	335
IV.	ANTOLOGII, DICȚIONARE, JURNALE, MEMORIALISTICĂ	340

AVANGARDA ȘI SPIRITUL LUDIC

- REZUMAT -

În cadrul acestei teze de doctorat ne propunem să realizăm un studiu amplu asupra literaturii de avangardă, de pe teritoriul țării noastre, cu trimiteri care o privesc și pe aceea scrisă peste hotare. Cu toate că au fost consacrate câteva studii serioase acestui fragment din literatura noastră, considerăm că demersul acestor scriitori nu a fost explicat suficient. Acesta este și un posibil motiv care a generat reacțiile vehemente la adresa scriitorilor avangardiști, de-a lungul istoriei literaturii române. Din această cauză am căutat să aplicăm o nouă grilă de lectură, care să clarifice maniera aparte a acestor scriitori de a face poezie. Noutatea pe care o aduce viitoarea lucrare este oferită de unghiul de abordare a fenomenului în cauză. Astfel, dorim să realizăm o analiză care să surprindă elementele cu tentă ludică din cadrul textelor avangardiste, după cum sugerează și titlul ales. Cercetarea va fi extinsă până în perioada postmodernistă, tocmai pentru a evidenția preluarea, de către acest grup de scriitori, a unor elemente specifice textelor avangardiste. Acesta este și unul din obiectivele viitoarei teze: de a căuta și a observa prezența ludicului, dar și a altor trăsături specifice fenomenului literar abordat, începând cu literatura de avangardă și ajungând la cea scrisă în plin postmodernism. Din această cauză, una din finalitățile vizate este aceea de a stabili o corespondență, mai exact, un ax de trecere comun avangardismului, postavangardismului, modernismului și postmodernismului literar. Nu în ultimul rând, scopul final al lucrării este de a aduce o contribuție la studiul consacrat fenomenului avangardist. Intenționăm, așadar, să aducem o nouă rază de lumină în ceea ce privește comprehensiunea unor astfel de scrieri.

Textele literare, dar și mișcarea avangardistă, în ansamblul ei, vor fi abordate atât ca un produs al unor factori exteriori, cât și ca un univers particular, intrinsec. Prin aceasta dorim să vedem rolul jucat de scriitorii români în evoluția avangardei, la scară mare, dar și acele aspecte care ne despart de celelalte participări naționale. Vom urmări o cercetare pozitivistă, una evoluționistă, fapt evidențiat de studierea mai multor curente din cadrul istoriei literaturii române, menționate anterior, dar și una comparatistă și tematistă. De asemenea, va fi aplicată și o lectură formalistă și una pragmatică.

Ceea ce se dorește este sublinierea unor influențe literare, care pot fi regăsite de la o perioadă la alta. Tocmai acest aspect reprezintă unul din punctele care indică înspre noutatea lucrării. Re-

facerea literaturii, atât în avangardism, cât și în postmodernism este doar unul din exemple, iar contextele care au generat schimbarea au jucat, de fiecare dată, un rol hotărâtor. În primul caz a fost vorba de căderea poeziei în banalitate, pe când în cel de al doilea, proletcultismul a fost factorul principal. Un alt element care s-a propagat, în decursul evoluției literaturii, este cel ludic. Pentru a rupe cu tradiția și cu tot ceea ce însemna rutină și tipar, scriitorii au născocit noi „reguli” ale jocului *De-a literatura*. Prin aceasta, ei doreau să aducă un suflu nou, un respiro, în cadrul unei literaturi ce se închistase prea mult în propriile reguli. Cu alte cuvinte, noii poeți vor să producă un seism literar, care să zdruncine operele circumscrise normelor literare sau politice.

Nu urmărim aici o nouă ierarhizare a scriitorilor și a operelor supuse procesului hermeneutic, indiferent de succesul pe care l-au avut în spectacolul literaturii române. Din contră, dorim să mergem pe un nou fir al Ariadnei, investigând o alternativă în ceea ce privește receptarea diverselor texte avangardiste, postavangardiste, moderniste și postmoderniste. După cum rezultă încă din titlu, supremația va fi deținută de prezențele avangardiste.

Lucrarea este structurată pe șase capitole, putându-se delimita două părți. Demersul nostru are la bază două modalități de cercetare: teoretică și hermeneutică. Primele două capitole conțin probleme și informații teoretice, referitoare la contextul socio-cultural în care s-a dezvoltat mișcarea de avangardă, dar și noțiuni legate de problematica jocului. Aceasta constituie partea generală sau teoretică a lucrării, urmând apoi patru capitole cu aplicații pe texte literare. Ele reprezintă latura practică a demersului nostru. După cum se poate constata, întreaga teză urmează, aparent, traiectoria general – particular, denunțând un demers inductiv. Cu toate acestea, am avut în vedere și o analiză deductivă. În acest sens, am luat ca punct de plecare o anumită paradigmă a avangardei literare – prezența spiritului ludic în aceste scrieri – pe care am încercat să o analizăm în acele texte considerate a fi reprezentative pentru obiectivul nostru.

Avangarda, privită la mod general, în ansamblul ei și nu doar cea literară, a suscitat diferite reacții din partea criticilor și istoricilor literari. Pasând mingea când de pe terenul *extremist* al lui Lovinescu, când de pe cel *anarhist* al lui Constantin Emilian, spiritul acestei mișcări nu s-a bucurat de o receptare critică adecvată. Rămâne ciudat faptul că nume importante din critica literară autohtonă, cu precădere cea reprezentativă pentru actualitatea interbelică, nu au acordat un credit și o atenție mai mare scriitorilor avangardiști. Celor menționați mai sus li se alătură și George Călinescu. Nici acesta nu a întâmpinat cu prea mare entuziasm opera de frondă, ba mai mult, a contestat și negat vehement metoda dadaistă de a face poezie, precum și legitimitatea acestor poeți.

Iată și motivul pentru care cei mai înverșunați critici ai avangardismului au fost avangardiștii înșiși, cu toate că numele lor a apărut mai mult în dreptul manifestelor și nu al analizelor.

Dar timpul s-a arătat împăciuitoare și totodată salvator pentru această perioadă a istoriei noastre literare și a produs acea resuscitare a interesului pentru avangardă. Primul pas a fost făcut de Sașa Pană în 1969, când publică *Antologia literaturii române de avangardă*, prefăcută de Matei Călinescu. După acest moment, interesul critic pentru mișcările în cauză a crescut simțitor, importanți critici, istorici și exegeți literari lăsându-și numele pe listele de analiză ale avangardei literare: Ion Pop, Marin Mincu, Adrian Marino, Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Scarlat, Paul Cernat și alții.

Abordată, pentru început, separat de modernism, avangarda nu s-a lăsat prea mult timp despărțită de acesta, detaliu care a constituit chiar punctul de plecare al prezentei lucrări. Astfel, în primul capitol, cu precădere în subcapitolul de început, am căutat să evidențiez conexiunile existente între aceste două orientări, ele putând fi reprezentate schematic sub forma unei diagrame Venn-Euler. Pentru început, ambele se ridică împotriva preceptelor tradiționaliste și clasiciste. Dorința acestor scriitori de a-și raporta operele, pe cât mai mult posibil, la prezent, la viața reală, este o altă dovadă comună celor două mișcări. Mai mult, după cum putem observa și în afirmațiile lui Matei Călinescu, decadența se face și ea simțită la scriitorii moderni. Dacă la avangardiști acel sentiment al crizei acute, care stă la baza întregului demers, își face simțită prezența în mod continuu, cealaltă tabără îl adoptă mai târziu. Cele două mișcări prezintă și alte contaminări, demersul literar modernist facilitând apariția zgomotosului avangardism. Pe această linie merge și Adrian Marino, teoreticianul definind ideea de modern prin termeni specifici avangardei: *derută, dinamic, opoziție, confuzie, aventură, experiență, absurd*, plasând-o într-un plan futurist. Ambele trenduri literare, ulterior și cel postmodernist, revendică necesitatea sincronizării artist-operă-epocă. Așadar, poezia trebuie să reflecte realitatea imediată, să dea glas vieții de zi cu zi. Mimetismul este o altă problemă combătută de toate cele trei mișcări. Drept urmare, realitatea artificială, vândută de unele texte cititorilor, va fi aspru contestată, producându-se, am putea spune, acea „deparazitare a creierului” la care făcea referire Ilarie Voronca. Această deparazitare se va simți la cote maxime imediat după dominarea proletcultistă. Din acest motiv, dar și din alte considerente, am ales să aducem studiul nostru până în plin postmodernism, considerându-l o continuare a modernismului, chiar o resurrecție a unor elemente specifice acestuia, situându-ne astfel în opoziție cu Antoine Compagnon.

Cea mai răsunătoare și controversată manifestare a modernismului, avangardismul, se pare că are origini în scriitura secolului al XIX-lea, ea regăsindu-se în poezia vieții a lui Whitman, absurditatea lui Jarry, alchimia verbului specifică lui Rimbaud și, nu în ultimul rând, în hazardul calculat al lui Lautréamont. În acești scriitori își găsește punctul de plecare scriitura antitraditionalistă.

Tot aici sunt aduse, în prim – plan, problemele și trăsăturile acestei mișcări, dar e surprinsă și o evoluție comparativă a literaturii noastre de avangardă și a celorlalte de pe continentul european. Dorim să subliniem aici poziția pe care a ocupat-o avangarda istorică românească în sfera amplă a celei europene. Prin aceasta căutăm să evidențiem influențele externe asupra literaturii autohtone de la acea dată, precum și consecințele pe care le-au lăsat, una din ele fiind aceea de literatură de rang secund, de unde și acel complex de inferioritate, atent prezentat de Paul Cernat. Aflată la răscrucea a două confluente, occidentală și orientală, țara noastră a ținut înspre apus. Ea a căutat un permanent sprijin și o recunoaștere din partea vestului european. În acest sens, România avea un statut de periferie literar-avangardistă, noile idei propagându-se de la centru (Franța, Italia) către periferie. Din această cauză a rezultat și complexul de inferioritate, acut resimțit de către scriitorii noștri. Chiar și în raport cu avangarda orientală, în speță cu cea rusă, scriitorii răsăriteni ne-au luat-o înainte, sincronizarea lor cu Occidentul venind mult mai devreme. Procesul de sincronizare fusese și de această dată ratat, însă literatura română a reușit să mai remedieze din ruptura culturală care ne despărțea de Occident. Urmând două planuri, cel lingvistic și cel al scoaterii artei din categoria produselor de consum, creația avangardistă își fixase drept obiectiv final acela de a obține o libertate și o îndrăzneală excepțională a exprimării. Criticul Ion Pop îl prezintă pe scriitorul avangardist în postura celui care aleargă mereu după acea libertate deplină, dar pe care n-o poate găsi decât dacă se află în punctul zero al creației.

Sunt prezentate aici și afirmații din critica de specialitate, care vizează mișcările avangardei literare. Am luat în considerare teorii și afirmații bine argumentate, aparținând lui Ion Pop, Matei Călinescu, Nicolae Manolescu, George Călinescu, Marin Mincu. Cunoscând patru curente, cam cu aceiași protagoniști, avangarda noastră a fost una destul de bine punctată și chiar a prins un oarecare contur, prin reprezentanții și revistele literare specifice. Pe această idee decurge și subcapitolul cu numărul patru, debutând cu prima formă, cea dadaistă, urmând apoi marile „trenduri” avangardiste – constructivist, integralist, suprarealist. Am dorit să includem aici și o problemă care nu a fost prezentată până acum cititorilor români: futurismul feminin. În consecință,

am urmărit să aducem o altă notă în ceea ce privește abordarea teoretică a futurismului italian de pe teritoriul țării noastre. Sunt vizate reacțiile celor două tabere: Marinetti & Co, pe de o parte, pe de altă parte, grupul futurist feminin, precum și rolul jucat de acestea în cadrul mișcării literare italiene.

Primul capitol este un periplu prin istoria fenomenului avangardist. Această incursiune a fost necesară pentru a plasa și a înțelege mai bine cauzele care au stat la baza apariției acestei mișcări, precum și locul pe care l-au ocupat scriitorii noștri în cadrul fenomenului literar, în ansamblul său. Tot aici este inclusă și o scurtă traversare prin publicațiile reprezentative acestei orientări literare, atenția fiind îndreptată înspre *Contimporanul*, *Integral*, *Punct și 75 HP*. Acestea constituie corpul revistelor centrale, mai ales prima dintre ele. Cuvântul care le caracterizează cel mai bine este cel de *scandal*, acuzele, criticile, replicile fiind întâlnite des în aceste pagini, iar trăsătura lor a fost efemeritatea.

Orice s-ar spune, mișcarea de avangardă nu poate fi despărțită de un puternic spirit ludic. Dacă tradiția e sinonimă cu regula, reiese că antitraditia presupune încălcarea regulii, mai mult decât atât, promovează o eliberare de ea. Acesta este și motivul pentru care unii critici au văzut în spatele mișcării avangardiste un joc, unul maleabil, permisiv și schimbător, idee pusă în evidență în capitolul al doilea al lucrării. Datele cuprinse în acest capitol încep prin a trata jocul la nivel general, pentru a se opri, în ultimul subcapitol, la prezența lui în literatură. Conceptele-cheie, pe care este structurat acest capitol, sunt cele de *paidia* și *ludus*, terminologie folosită de teoreticianul Roger Caillois pentru a se referi la joc. Dorim să analizăm aici diverse teorii privitoare la problematica jocului, cum sunt cele ale lui Johan Huizinga, Roger Caillois, Brian Sutton-Smith, Frasca, Salen și Zimmerman. Astfel, vom avea o imagine de ansamblu asupra a ceea ce semnifică și implică noțiunile de *joc* și *joacă* (*game* și *play*). Vom urmări și contradicțiile apărute între acești teoreticieni și modul în care își argumentează afirmațiile.¹ Pe măsură ce sunt prezentate unele

---

¹ Dificultatea de a o oferi o definiție exactă în ceea ce privește noțiunea de *joacă* și pe cea de *joc* este vizibilă la mulți dintre teoreticienii amintiți. Din acest motiv ei apelează la o serie de trăsături pe care trebuie să le îndeplinească o activitate pentru a fi încadrată ca joc. Johan Huizinga identifică în acest sens necesitatea activității de a fi o acțiune liberă, conștientă, care se desfășoară în afara vieții obișnuite, menită să-l absoarbă cu totul pe participant, ea nefiind legată de vreun interes material sau alt tip de folos și care se desfășoară după anumite reguli, într-un topos bine specificat, facilitând socializarea. Atât Roger Caillois, cât și Frasca vor sancționa unele afirmații făcute de teoreticianul olandez. Statutul de voluntariat al jocului, cât și dezinteresul material vor fi contestate. De reținut este faptul că toate concepțiile menționate anterior gravitează în jurul dualității promovate de Caillois: *paidia* și *ludus*, drept pentru care principala regulă în ceea ce privește distincția dintre joc și joacă o reprezintă existența, respectiv inexistența regulii.

caracteristici ale jocului, vom realiza trimiteri la scriitorii avangardiști. Prin aceasta vizăm aplicabilitatea teoriilor referitoare la joc asupra textelor în cauză. De exemplu, vom evidenția faptul că avangardiștii cochetează mai mult cu *paidia*, grație caracterului experimental oferit de aceasta.

Vom trece prin cele patru categorii sau forme ale jocului propuse de Roger Caillois. Este vorba de jocurile de *agôn*, *alea*, *mimicry* și *ilinx*. Prima categorie antrenează competiția, seriozitatea și munca, motiv pentru care am considerat că poezia avangardistă poate fi inclusă aici, dat fiind faptul că acești scriitori se aflau într-un permanent marș literar competițional. Dacă e să ne referim la o posibilă intersectare cu *alea*, lucrurile sunt puțin mai sensibile aici. Având în vedere faptul că acest tip de joc se bazează pe noroc și pe hazard, doar opera dadaistă ar putea fi încadrată aici. Iar, când ne-am gândit să o repartizăm în această categorie de joc, ne-am referit strict la metoda dadaistă prin care se naște poezia, metodă care este un joc al hazardului. Pentru *mimicry* am lăsat creația suprarealistă, dat fiind faptul că acest tip de joc favorizează evadarea într-un univers paralel. Nu în ultimul rând, cea de a patra categorie are o arie mai mare de cuprindere, având în vedere faptul că se centrează pe confuzie și dezordine, context prielnic apariției și dezvoltării poeziei modernist-avangardiste.

În continuare ne vom opri asupra relației dintre joc și lectură. În ceea ce privește abordarea ludică a textului de către cititori, vom prezenta diverse puncte de vedere care aparțin unor critici și teoreticieni precum Ion Pop, Matei Călinescu, George Călinescu, Paul Valéry, Huizinga. Toți aceștia susțin ideea prezenței ludicului în actul poetic și, ca atare, și în cel al lecturii. Numai așa poetul, din statutul său de *vates*, va putea fi cu adevărat înțeles. Prin acest subcapitol dorim să aducem în prim – plan ideea jocului ca fundament al majorității creațiilor lirice. Răspundem astfel unor întrebări de genul:

- *Se joacă poezii atunci când fac poezie?*
- *Este joaca un proces creativ?*
- *Cititorul trebuie să facă jocul poetului sau viceversa?.*

Vom începe cu note privitoare la cea de-a doua întrebare. Ajunge să urmărim un copil atunci când se joacă pentru a putea răspunde acestei întrebări. În urma acestui tip de acțiune pe care micuțul o întreprinde rezultă ceva, fie că e material ori spiritual: realizarea unui castel sau satisfacția interpretării unui personaj îndrăgit. Așa stând lucrurile pare facil să trasmutăm problema în sfera actului poetic. Poezii sunt copiii care se joacă, antrenându-ne și pe noi, în ipostaza noastră de lectori sau de parteneri, la jocul lor. Al treilea punct este puțin mai problematic. Noi credem că

rolurile se schimbă continuu, iar jocul este făcut rând pe rând, când de poet, când de cititor. Sătul de reguli și de norme impuse, poetul își creează propriul univers în care el este stăpân. Dar acest univers este împărtășit și gustat de către public, de unde rezultă că noua lume trebuie să fie și pe placul lectorilor. Tocmai din acest motiv scriitorii trebuie să aibă în vedere anumite cerințe și așteptări pe care le are publicul. Ideea va lua proporții uriașe în perioada postmodernistă. Jocul se răsfrânge aproape exclusiv asupra publicului cititor, mai exact, asupra mijloacelor pe care le utilizează în vederea construirii și interpretării diverselor texte.

Până în acest punct ne-am ocupat de startul teoretic, iar de acum ne vom referi la partea practică a lucrării, care se deschide prin capitolul al treilea. În cadrul acestuia ne propunem să analizăm creația poetică a primilor reprezentanți ai mișcării avangardiste. Este vorba de Urmuz, Tristan Tzara, Ion Vinea, Ilarie Voronca. Aceștia sunt scriitorii care au adus și au dezvoltat fenomenul avangardist pe cuprinsul României. Mai mult, unul din ei, este vorba de Tristan Tzara, chiar a rămas în istoria literaturii ca fiind fondatorul dadaismului. Puțini sunt cei care știu că lucrurile nu au stat așa, iar cel care a demarat această mișcare a fost, de fapt, Hugo Ball. Cu toate acestea, dacă cineva poate fi făcut responsabil de existența dadaismului, acela este Tzara. Cu toate că lucrarea de față vizează doar universul liricii avangardiste, considerăm că nu puteam să ometem din paginile ei prezența lui Urmuz, având în vedere statutul său de precursor al mișcării. Operele sale epice sunt mult prea importante pentru a nu fi supuse analizei noastre. Un alt element, care a stat la baza prezenței scriitorilor amintiți în acest capitol, îl reprezintă startul lor simbolist, excepție făcând Urmuz. Dar, la o lectură atentă a lucrărilor sale putem identifica și aici unele tente simboliste. Am ales să realizăm această abordare diferențiată a scriitorilor avangardiști deoarece suntem de părere că acest prim grup a fost cel care a regizat și a orientat întregul demers literar-artistic românesc. Drept dovadă avem revistele avangardiste, care, majoritatea dintre ele, se află sub patronajul unui membru din acest grup.

În ciuda faptului că Tristan Tzara a inițiat una dintre cele mai jucăușe perioade din literatura universală, lucrurile nu au urmat același drum. După un lung război cu logica, poetul ajunge în cele din urmă la lirismul umanizat. Din acest moment ludicul începe să se disperseze din creația sa. Un loc aparte, în ceea ce privește poezia avangardistă și ludicul, îl ocupă Ion Vinea. Asta pentru că acest scriitor e un caz ciudat, o enigmă, după cum afirma chiar Al. Rosetti, o fire taciturnă, a cărui alipire la avangarda literară e evidențiată de puține elemente: tematică, decor, stilul telegrafic, insolitul unor comparații și ermetismul unor poezii – cu toate că în prezent acestea

nu mai par la fel de încifrate. Din acest motiv el ne apare astăzi mai mult un elegiac, un *trubadur și un prețios*, după spusele lui Nicolae Manolescu. Cu toate acestea, vom căuta să evidențiem modalitatea acestuia de a scrie ludic poezia. Nu la fel au stat lucrurile în cazul lui Voronca, antitraditionalismul operei sale fiind mult mai accentuat și mai bine pus în evidență, cel puțin în prima parte a creației artistice. Recurgând pe rând la ermetism, expresia eliptică, onirismul imaginii și la vocabularul propriu decorului citadin, poetul se îndreaptă în final spre poemul panoramic, împletire de ode, iar lirismul vizionar este din ce în ce mai pronunțat. Deși poezia sa se bucură de o bogată încărcătură imagistică, spiritul său combativ a fost domolit, în cele din urmă lăsându-se pradă meditațiilor și reveriilor. Cu toate acestea, *mozaicul liric*, atent subliniat de către Nicolae Manolescu, rămâne exemplul cel mai grăitor pentru experimentalismul ludic al lui Voronca.

Cei trei generatori de poezie avangardistă au avut o rădăcină comună: simbolismul. Ei nu au zăbovit prea mult pe acest tărâm, motiv pentru care studiul nostru va trece în revistă doar unele creații reprezentative din acea perioadă, ale căror influențe au putut fi resimțite și în perioada ulterioară, cum s-a întâmplat în cazul lui Ion Vinea.

Al patrulea capitol tratează scriitorii avangardiști afiliați constructivismului, integralismului și, cu precădere, suprarealismului. Este vorba de Gellu Naum, Geo Bogza, Gherasim Luca, Sașa Pană, Stephan Roll. Ei sunt cei care au adus un suflu nou literaturii avangardiste, spre finalul acesteia, după ce greii au renunțat, treptat, la luptă. Vom încerca să descoperim acele elemente care pun în evidență existența ludicului în operele lor. Importanța jocului este vădit ilustrată la suprarealiști, ei mizând pe jocul dezinteresat al gândirii, care s-a lepădat de orice constrângere.

Se poate spune că ludicul, întâlnit în creația avangardistă, nu s-a pierdut, el fiind utilizat și de alți scriitori care au urmat acestei perioade, unul din jocurile preferate fiind cel cu dimensiunile. Dar acest tip de experiment mai fusese încercat și înainte de ivirea primelor raze avangardiste, de către Lewis Carroll, în *Alice în Țara Minunilor*. Preluarea ludicului în postavangardism și, ulterior, în postmodernism va fi detaliată cu exemple din poezii aparținând lui Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru și Ben Corlaci. În ceea ce privește pleiada de scriitori moderniști și postmoderniști, aceasta îi va include pe Ana Blandiana, Emil Brumaru, Florin Iaru, Mircea Dinescu, Romulus Bucur și Petru Romoșan. Acești scriitori pun în aplicare o mutație a paradigmei culturale. Ei simt că totul a fost deja spus, drept pentru care nu au altă soluție decât să re-scrie întreaga literatură, dar sub o altă formă. Uneltele, instrumentele și tehnicile la care

fac apel scriitorii postmoderni sunt jocul de limbaj, colajul de sintagme, parodiarea modelelor, parafraza, dialogul intertextual, citatul ironic, anularea granițelor dintre speciile și genurile literare, totul pentru a atinge o poetică a concretului și a banalului.

Deoarece titlul lucrării face referire la perioada avangardistă, am decis să tratăm sub aspect ludic și textele scrise în perioada imediat următoare, reprezentată de poeții cunoscuți sub denumirea de *generația războiului*. În ceea ce privește numele alese pentru a reprezenta modernismul și postmodernismul, selecția a fost restrânsă la cele care nu au intrat, în ultima perioadă, în vizorul criticii literare. Prin acest demers vrem să mutăm atenția și asupra unor scriitori a căror creație artistică a fost plasată pe un loc secund. Nu ne vom abate de la obiectivul fixat inițial, acela de a realiza unele conexiuni între diversele curente literare, menționate deja. Analiza pe care ne-o propunem va urmări alegerea acelor elemente ce pun în valoare caracterul ludic al textelor în cauză. Aceste aspecte constituie subiectul capitolelor cinci și șase ale lucrării.

Toate regulile și normele pe care trebuie să le respectăm în viața cotidiană ne aduc la saturație. Din această cauză a fost nevoie să se găsească o alternativă la seriosul lucrurilor. Aici au intervenit poeții, dar e vorba de cei care reprezintă modernismul și mișcările care i-au urmat. Dorind eliberare creativă, ei și-au propus să resusciteze literatura de la începutul secolului al XIX-lea, aceasta având statutul unui mort viu. Demersul nu a fost unul ușor, ei având de înfruntat multe piedici și dogme trasate de rezistența tradiționalist-clasicistă. Dorința noilor veniți pe scena literară, de a remedia așa-zisul dezastru literar, a fost percepută ca o provocare. Această provocare a fost luată în serios, chiar dacă metodele și tehnicile de care s-au folosit au ridicat, non-stop, numeroase semne de întrebare. Stilul adoptat a creat loc speculațiilor și sancționărilor critice, venite din partea contestatarilor. Supremația ludicului, care planează deasupra acestor creații, dar și asupra celor care se înscriu în alte perioade literare ulterioare, nu a făcut altceva decât să confere o nouă viață literaturii universale.

Primele semne sunt de natură dadaistă unde metoda specifică de a face poezie spune totul. Procedeu aparte al acestor scriitori - decuparea cuvintelor din ziare, punerea lor într-un recipient, urmată de notarea lor în ordinea extragerii – se sprijinea pe un demers ludic. Nu e de mirare că George Călinescu a contestat vehement această tehnică. Dar ea trebuie privită ca un principiu artistic, din dezordine rezultând produsul artistic autentic. Spre deosebire de celelalte texte lirice anterioare, operelor dadaiste nu li se poate aduce acuza de mimetism. Ludicul este întâlnit și la poeții constructiviști. Dacă în cazul precedent era vorba de tehnică, aici totul ține de atitudine.

Entuziasmul infantil este întâlnit la tot pasul atunci când în operă se fac referiri la noile achiziții tehnice sau la impresionantele construcții, care atunci prindeau contur. La rândul lor, suprarealiștii nu renunță la spiritul ludic în poeziile lor. Putem spune că ei se joacă de-a creatorii de noi lumi posibile, sunt niște vânzători de vise într-o lume sătulă de rutină și cunoscut, la fel cum procedează și grupul suprarealist. Nu în ultimul rând, toți scriitorii avangardiști întreprind o călătorie, doar destinația este cea care diferă de la un curent la altul. Dorința de eliberare este atât de mare încât evadarea, călătoria sub orice formă, este căutată permanent. Dacă într-o primă fază este vorba de o călătorie materială, aplecată asupra mijloacelor de locomoție și a celor de comunicare existente în etapa suprarealistă, accentul se deplasează spre lumea subterană a eului profund, adusă la suprafață cu ajutorul visului.

Atitudinea de copil poate fi răsfrântă și asupra certurilor și atacurilor pe care scriitorii avangardiști le întreprind. Maniera de abordare și de re-acționare, la diversele probleme și acuze, scoate în evidență o notă de imaturitate. Ei ne apar în ipostaza aceluși copil încăpățânat care, nu doar face ceea ce vrea el, dar nici nu vrea să accepte o alternativă. În opinia sa, el este cel mai bun, iar ceea ce iese din mâinile lui nu are cusur. Această ceartă dintre taberele literare poate fi miniaturizată la o divergență copilăroasă, cu faimoasele replici: - *Eu sunt mai tare.* / - *Ba nu, eu.* / - *Tu nu știi nimic.* / - *Ești prost.* și așa mai departe. Până la urmă, divergențele apărute au și unele accente comice, dar ele nu scad din valoarea pledoariilor prezentate de diversele grupuri literare.

Saturația a fost cea care a declanșat necesitatea schimbării și în postmodernism. Stagnarea literaturii, din epoca interbelică și cea proletcultistă, a enervat la culme frontul literar. Veteranii au schimbat rapid și ei macazul. Atmosfera sufocantă și restricționară trebuia destinsă. Cu această ocazie, spiritul ludic a acaparat din nou universul liric. Diversele subiecte ale realității cotidiene puteau fi expuse acum sub forma unui joc ascuns.

Toate aceste libertăți cvasidemiurgice au fost favorizate de noua viziune, care are în vedere atât „facerea”, cât și „împărtășirea” poeziei. Notele distincte, menționate deja, ar fi scandalizat rețeta clasicistă. Contestarea tuturor dogmelor, încălcarea regulilor și a granițelor presupuse de genurile literare reprezintă dovezi ale răsfrângerii cotidianului în literatură. Dacă în viața de zi cu zi individul începe să ia seama de propria ființă și propriile posibilități, acest aspect se va răsfrânge și asupra poeziei. Ea începe să aibă conștiința propriilor deveniri, simțind necesitatea unei transformări. Creația literară va ieși din hibernare odată cu primăvara modernistă. Sincronizarea dintre operă și realitatea cotidiană se producea în cele din urmă. Acești scriitori au riscat, dar au

mizat tot timpul pe insurgențele unui public sătul de rutina, monotonia și previzibilismul unei literaturi consacrate. Chiar dacă uneori inovațiile scriitorilor au șocat, cum s-a întâmplat în cazul avangardismului, reacțiile stârnite nu au avut totalmente conotații negative. O literatură care suscită, care atrage după sine tot felul de critici înseamnă că trăiește, este vie și productivă. Dacă deranjează, cu alte cuvinte ea este percepută drept o amenințare sau un inconvenient pentru cineva sau ceva, această literatură este indirect valorizată. Adunând mai mult critici negative la adresa ei, cu precădere în perioada sa de glorie, mișcarea avangardistă a deținut un rol hotărâtor în ceea ce privește orientarea evoluției literaturii române, fiind una care a dat dovadă de multă nebunie și abjecție în atingerea obiectivelor propuse.

Un lucru rămâne cert când vine vorba de avangardă, iar acesta vizează conștiința autoreflexivă a literaturii. În niciun alt moment din istoria sa ea nu a fost atât de mult centrată pe dinamica propriei geneze, pe pericolul de a se împotmoli în propriile creații. Se poate conchide de aici că idealul suprem al mișcării era de a nu face artă, și asta, pentru că arta presupune raportarea la o convenție, cu alte cuvinte la regulă, nimic altceva decât veșnica sperietoare avangardistă. În mare cam așa au stat lucrurile, dar analiza noastră va încerca să evidențieze și câteva nuanțe ale procesului de preluare a diverselor elemente ludice de-a lungul mișcărilor literare care i-au urmat avangardei.

Fie că e vorba de cubism, constructivism, integralism sau de futurism, dadaism, suprarealism, aceste mișcări au un punct comun. Deși prima categorie are drept scop o artă abstractă, intelectuală, iar cea de a doua categorie vizează o artă illogică, onirică, cu toate acestea, ambele sunt legate prin spiritul de frondă și dorința arzătoare, de a realiza o artă internațională. Toate aceste mișcări nu făceau altceva decât să promoveze un modernism categoric.

Cu toate acestea, premisele mișcării românești de avangardă trebuie căutate în transformările limbajului poetic întreprinse de simbolism - la sfârșitul secolului XIX și îndeosebi în primul deceniu al secolului XX, în opoziție cu orientările tradiționaliste. După cum s-a putut observa, încă din primul capitol, deosebirile dintre modernism și avangardism sunt foarte subtile, devenind uneori, la unii scriitori, aproape insesizabile. Spre exemplu, George Bacovia, un poet considerat unanim simbolist, poate fi citit azi, fără a diminua valoarea operei sale, ca un poet avangardist, sau dacă nu, cel puțin ca un poet care a anticipat prin creația sa acest curent. Așadar, George Bacovia poate fi considerat, așa cum susține Nicolae Manolescu, un precursor al spiritului care se va manifesta după război în avangardism. Criticul și istoricul literar își argumenta această afirmație

prin faptul că opera bacoviană este mult prea primitivă în raport cu arta simbolistilor, care este prin excelență o creație a subtilității. Estetica simbolistă a sugestiei, ce răsturnase vechea logica a poeziei, deplasând accentul pe semnificativ și pe valențele sintaxei poetice, elibera poezia de retorică și anecdotă, pentru ca, într-o fază imediat următoare, o serie de poeți ce debutaseră ca simbolști să-și afirme, în mod spectaculos, atitudinile iconoclaste, în raport cu însăși această convenție. Nume sonore de scriitori avangardiști s-au ridicat din rândurile simbolștilor.

Având mereu drept stea călăuzitoare pe cea a sincronizării, noii noștri scriitori trebuiau să se descurce, profitând de conjuncturile create. Neavând la dispoziție un trecut cultural-literar asemănător altor nații, poeții autohtoni s-au văzut nevoiți să sară sau să consume rapid etapele occidentale, pentru a se putea produce acea sincronizare mult visată, iar numele etapelor e rostit cu aceeași ușurință ca urcarea prețurilor la tramvaie, cum constată Voronca însuși.

Fiind de cele mai multe ori marginalizată, minimalizată sau acceptată cu mari reticente, avangarda n-a putut lăsa indiferentă ambianța socio-culturală a trei decenii în care s-a afirmat, și tocmai extremismele sale au fost cele care au contribuit la menținerea conștiinței treze a convenției literare, avertizând asupra necesității înnoirii, a menținerii spiritului creator în pas cu vremea. Dimensiunile și impactul pe care le-a avut în teritoriul literaturii, nu trebuie, desigur, exagerate, însă e de recunoscut faptul că manifestările avangardei au oferit exemple de nonconformism estetic și social, programele și operele - de inegală valoare - pe care le-a propus participând la înnoirea perspectivelor asupra limbajului poetic, la îmbogățirea universului imaginar al poeziei românești.

Noul spirit bătuit de neliniște, de frământări și tensiune, se opune lăncezirii, inerției, automulțumirii și dogmelor estetice de până la el. Revoluția se produce atât în expresie, eliberată acum de orice constrângeri, mergând până la refuzul regulilor gramaticale, logice și poetice, cât și în conținut, deoarece încep să se cultive stările vagi, onirice, subconștientul, ocultismul, automatismul psihic, hazardul. Principiul de bază al modernismului, dar mai ales al avangardei, pare a fi lozinca lui William Fleming, potrivit căruia singurul lucru permanent este schimbarea.

Startul este dat de dadaism, un curent nonconformist și anarhic, de discreditare completă, de negare a artei tradiționale. Toate acestea sunt semne ale unui teribil dispreț față de vechea ordine și elementele de cultură deja inculcate. O situație, care poate fi tradusă, sub forma conflictului adolescent-părinte. Cuvântul-cheie aici, este *anti* – antiarta, antiliteratura, antimuzica și se mizează pe cele mai ciudate și năstrușnice metode de creație, fundamentate pe principiul incoerenței, absurdului și al lipsei de logică.

Echilibrul este destul de repede restabilit și asta datorită explorării unor spații tematice inedite, de tipul visului și al subconștientului. Pe această cale iau naștere noi curente avangardiste, cele mai răsunătoare fiind constructivismul și suprarealismul. Grupat în jurul revistei *Contimporanul*, constructivismul românesc a reunit scriitori, pictori, sculptori, regizori și actori.

Dar fiecare personaj avangardist e până la urmă unic în felul lui. Dacă la celelalte curente literare de până acum exista totuși un evident și bogat fond comun, nu la fel se întâmplă și aici. Fiecare se diferențiază prin ceva de confrății săi. Deși înzestrat cu o excepțională imaginație metaforică, Vinea se distinge de restul masei avangardiste prin modul inedit de structurare al metaforelor. Spre deosebire de Voronca, la el nepăsarea dadaistă nu-și are locul, nu aruncă metaforele la întâmplare, nici nu le subliniază rolul decorativ ca Maniu. La Vinea, totul este așezat cu atenție în versuri stricte, dominate de un stil rece, abstract și intelectual.

Cu totul diferit e celălalt reprezentant de seamă al avangardei literare române, Ilarie Voronca. Așa cum nota și Călinescu în *Istoria* sa, poetul alege să-și clădească o față de scriitor dificil, pe care să o arate profanilor și în cele din urmă a reușit acest lucru. Dar numeroasele măști pe care le-a ales au mai alunecat din când în când, până în prezent, când, au fost date cu totul la o parte. Astăzi el e futurist, dadaist, suprarealist și în același timp niciuna din tendințele amintite, întreaga operă apărându-i mai mult ca o sinteză a acestor valuri.

E futurist datorită absenței combinării obișnuite între cuvinte, a ortografiei și a arhitecturii aparte a așezării în pagină, dar scoaterea întâmplătoare a cuvintelor din pălărie este pur dadaistă, în timp ce ocultismul este împrumutat de la suprarealism. Toate acestea, la un loc, dau o poezie impresionistă, intenționat fărmată de procedeele telegrafice și de metaforismul exagerat. Cu toate acestea, în spatele măștilor se ascunde un temperament retoric, sentimental și descriptiv, care își clădește poeziile pe un evident fundament de sorginte eminesciană și bacoviană.

Creația sa poetică redă propriile sale viziuni asupra avangardei românești. În opinia sa, creația poetică trebuie să fie axată pe principiul ordinii și al geometriei, dar de asemenea și pe un principiu al libertății, care să îi confere poetului posibilitatea de a asocia cuvintele după bunul său plac, nu neapărat respectând anumite reguli. Pentru el, nimic nu este mai ostil decât inerția sau închistarea operei într-un anumit tipar. Ca și alți avangardiști, Voronca renunță la ordinea firească a poeziei, la armonia care trebuie să o străbată, renunță și la echilibru, într-un cuvânt, la tot ceea ce reprezintă convenționalitate, pentru că poetul simțea că, acolo unde există convenționalitate, există de asemenea și o mare doză de falsitate. Cu alte cuvinte, poemele sale țipă, vibrează, dizolvă,

cristalizează, umbresc, zgârie, înspăimântă sau calmează, în timp ce imaginile se îmbulzesc în asociații fulgere.

Chiar dacă avangardismul nu a dat opere literare prestigioase, el a insuflat literaturii un spirit nou. În timp ce tradiția se arăta refractară mișcării, preferând să rămână fidelă propriilor terenuri, în scopul atingerii perfecțiunii, reprezentanții noii mișcări erau fascinați de călătorie, de evadarea din cotidian, aventura picurându-le în sânge setea de necunoscut. Prin urmare, avangardiștii devin eternii călători ai literaturii, hoinărind conform principiului de *perpetuum mobile*. Primul care se îmbarcă este Urmuz, dar evadarea sa este mereu una ratată, singura posibilă având doar bilet dus, nu și întors. Lovinescu vedea călătoriile întreprinse de avangardiști drept o necesitate de sincronizare cu țările învecinate.

Pe măsură ce timpul se scurge, avangardiștii întreprind călătorii din ce în ce mai rapide, și e normal ca și imaginile lor poetice să se conformeze acestor schimbări. Sătul de poezia de cabinet, Stephan Roll aduce în prim-plan poemul reportaj.

Dar tot timpul reorientează și destinația scriitorilor în suprarealism, ea centrându-se spre interior, spre eul profund, un bun exemplu fiind Gellu Naum. Opera sa este un demers de recuperare a purității interioare, a sinelui primar, și care se folosește destul de des de cele patru elemente primordiale în vederea găsirii unei soluții pentru a scăpa de fricile omului modern. Indiferent că aleg să exploreze spațiul extern sau pe cel intern, scriitorii avangardei rămân niște rebeli, al căror țel este transformarea poeziei în act existențial.

Când vine vorba de moștenirea lăsată de scriitorii avangardiști, de cele mai multe ori accentul cade asupra manifestelor acestora, și mai puțin este vizată opera, creația lirică. Adevărul e că, de la dadaism și până la suprarealism, poeții au demonstrat o veritabilă competiție de texte expresive și valorificând diverse tehnici persuasive. Din această cauză, unii comentatori caracterizau această mișcare drept una care înregistrează mărturii privitoare la o anume stare de spirit și e mai puțin axată pe creații durabile. Un lucru rămâne cert, și acesta se referă la faptul că toate manifestele din această perioadă dispun de o sonoritate mult mai convingătoare decât opera ca atare.

Tente avangardiste au puput fi simțite și după stingerea acestei etape literare. Primii care au recurs la unele împrumuturi au fost scriitorii din generația '80, aceștia reluând atitudini și sloganuri pentru a depăși estetismul neomodernist, caracteristic anilor '60. Așa cum am putut observa, perioada avangardistă, literatura acelei vremi, a avut un impact destul de mare pentru scrierile ulterioare, pentru demersul literar care a urmat. Poeții au preluat diverse procedee specifice

scrierilor avangardiste și le-au adaptat propriilor texte. Primii au fost postavangardiștii, ei alegând să continue spiritul *frondeur* printr-un vers caustic și acid, care avea menirea să resusciteze conștiința lumii și să promoveze gravitatea timpului. Dar, chiar și așa, scriitorii postavangardiști au mai făcut și abateri, ei refuzând imaginarul avangardist și rețeta acestora de a face poezie. Dacă avangardiștii și-au păstrat, în mare parte, o tonalitate unitară, acești poeți au devenit duali, atacurile lor fiind când voalate când tranșante. Mai mult, unii poeți, cum este cazul lui Geo Dumitrescu, se orientează înspre dezvoltarea și intercorelarea unui lexic exotic, pus pe seama unui semantism sinuos. Dar acest procedeu nu urmărește decât un joc al codificării expresiei și a ideii poetice, de multe ori în spatele a ceva banal, cum este un joc de biliard. După această etapă urmează o perioadă de tranziție, neomodernismul reprezentând, din punct de vedere ludic, îmbogățirea poeziei cu tentă jucăușă, pentru a permite postmodernismului să valorifice la maxim posibilitățile ludice ale cuvântului. Scriitorii neomoderniști au deschis drumul generației care i-a urmat și, în ciuda acuzelor, creația acestora s-a ridicat la aceeași valoare cu a lor. Chiar dacă ironia acestora nu a fost la fel de acidă, ea s-a folosit de multe jocuri subversive și artificii divagante.

Chiar dacă au trecut aproape o sută de ani de la avangarda literară românească, timpul nu a reușit să așeze straturi groase de praf peste aceasta. Din contră, interesul și fascinația pentru cea mai răsunătoare mișcare modernă par să fie direct proporționale cu timpul, în ultimele decenii bucurându-se de o atenție semnificativă, fiind tratată din cele mai inedite posibilități, în timp ce în domeniul strict creativ, ea dă dovadă de posibile reînțarceri.

BIBLIOGRAFIE

I. OPERE

1. Blandiana, Ana, *Persoana întâia plural*, Ed. pentru Literatură, București, 1964
2. Blandiana, Ana, *Călcâiul vulnerabil*, Ed. pentru Literatură, București, 1966
3. Blandiana, Ana, *A treia taină*, Ed. Tineretului, București, 1969
4. Blandiana, Ana, *Octombrie, Noiembrie, Decembrie*, Ed. Cartea Românească, București, 1972
5. Blandiana, Ana, *Somnul din somn*, Ed. Cartea Românească, București, 1977

6. Blandiana, Ana, *Întâmplări din grădina mea*, Ed. Ion Creangă, București, 1980
7. Blandiana, Ana, *Ochiul de greier*, Ed. Albatros, București, 1981
8. Blandiana, Ana, *Alte întâmplări din grădina mea*, Ed. Ion Creangă, București, 1983
9. Blandiana, Ana, *Ora de nisip*, Ed. Eminescu, București, 1983
10. Blandiana, Ana, *Stea de pradă*, Ed. Cartea Românească, București, 1985
11. Blandiana, Ana, *Întâmplări de pe strada mea*, Ed. Ion Creangă, București, 1988
12. Blandiana, Ana, *Arhitectura valurilor*, Ed. Cartea Românească, București, 1990
13. Blandiana, Ana, *În dimineața de după moarte*, Ed. DU Style, București, 1996
14. Blandiana, Ana, *Balanța cu un singur talger*, Ed. DU Style, București, 1997
15. Blandiana, Ana, *Cartea albă a lui Arpagic*, Ed. DU Style, București, 1998
16. Blandiana, Ana, *Soarele de apoi*, Ed. DU Style, București, 2000
17. Blandiana, Ana, *La cules de înger*, Ed. „Litera Internațional”, București, 2002
18. Blandiana, Ana, *Refluxul sensurilor*, Ed. Humanitas, București, 2004
19. Blandiana, Ana, *A fi sau a privi*, Ed. Humanitas, București, 2008
20. Blandiana, Ana, *Poeme (1964-2004)*, Ed. Humanitas, București, 2008
21. Bogza, Geo, *Poemul invectivă*, Ed. unu, București, 1933
22. Brumar, Emil, *Detectivul Arthur*, Ed. Cartea Românească, București, 1970
23. Brumar, Emil, *Dulapul îndrăgostit*, cu o postfață de Alex. Ștefănescu, Ed. Cartea Românească, București, 1980
24. Brumar, Emil, *Dintr-o scorbură de morcov*, Ed. Nemira, București, 1998
25. Brumar, Emil, *Opera poetică*, vol. I, Ed. Cartier, București, 2003
26. Brumar, Emil, *Opera poetică*, vol. II, Ed. Cartier, București, 2003
27. Brumar, Emil, *Fluturii din pandișpan*, Ed. Cronica, Iași, 2003
28. Brumar, Emil, *Infernala comedie*, Ed. Brumar, Timișoara, 2005
29. Brumar, Emil, *Dumnezeu se uită la noi cu binoclul*, Ed. Polirom, Iași, 2006
30. Brumar, Emil, *Opere I. Julien Ospitalierul*, Ed. Polirom, Iași, 2009
31. Bucur, Romulus, *Greutatea cernelii pe hârtie*, Ed. Albatros, București, 1984
32. Bucur, Romulus, *Literatură, viață*, Ed. Cartea Românească, București, 1989
33. Bucur, Romulus, *cântecel_(e)*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1998
34. Bucur, Romulus, *Cărticică pentru pisică*, Ed. Aula, Brașov, 2003

35. Caraion, Ion, *Cântece negre*, Ed. Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă, București, 1947
36. Caraion, Ion, *Eseu*, Ed. pentru Literatură, București, 1966
37. Caraion, Ion, *Necunoscutul ferestrelor*, Ed. pentru Literatură, București, 1969
38. Caraion, Ion, *Cârțița și aproapele*, Ed. Ed. Eminescu, București, 1970
39. Caraion, Ion, *Cimitirul din stele*, Ed. Cartea Românească, București, 1971
40. Caraion, Ion, *Deasupra deasuprelor*, Ed. Litera, București, 1971
41. Caraion, Ion, *Munții din os*, Ed. Cartea Românească, București, 1972
42. Caraion, Ion, *Dimineața nimănui*, Ed. Ed. Tineretului, București, 1976
43. Caraion, Ion, *O ureche de dulceață și-o ureche de pelin*, Ed. Ion Creangă, București, 1976
44. Caraion, Ion, *Interogarea magilor*, Ed. Cartea Românească, București, 1978
45. Caraion, Ion, *Cântecul singurei*, Ed. Eminescu, București, 1979
46. Caraion, Ion, *Dragostea e pseudonimul morții*, Ed. Cartea Românească, București, 1980
47. Caraion, Ion, *Omul profilat pe cer*, Ed. Eminescu, București, 1995
48. Caraion, Ion, *Postume*, Ed. Adevărul, București, 1995
49. Caraion, Ion, *Exil interior*, Ed. Libra, București, 1997
50. Constantin, Jaques G., *Exerciții pentru mâna dreaptă și Don Quijote*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2002
51. Corlaci, Ben, *Arhipelag*, Ed. Prometeu, 1945
52. Corlaci, Ben, *Poeme florivore*, Ed. Eminescu, București, 1972
53. Corlaci, Ben, *Arcul biologic*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1974
54. Cugler, Grigore, *Apunache și alte fenomene*, Ed. Cogito, Oradea, 1996
55. Cugler, Grigore, *Apunache și alte fenomene; afară-de-Unu-Singur*, Ed. Compania, București, 2005
56. Dinescu, Mircea, *La Dispoziția Dumneavoastră*, Ed. Cartea Românească, București, 1979
57. Dinescu, Mircea, *Teroarea bunului simț*, cu postfață de Lucian Raicu, Ed. Cartea Românească, București, 1980
58. Dinescu, Mircea, *Democrația naturii*, Ed. Cartea Românească, București, 1981

59. Dinescu, Mircea, *Exil pe o boabă de piper*, Ed. Cartea Românească, București, 1983
60. Dinescu, Mircea, *Rimbaud negustorul*, Ed. Cartea Românească, București, 1985
61. Dinescu, Mircea, *Moartea citește ziarul*, Ed. Cartea Românească, București, 1990
62. Dumitrescu, Geo, *Libertatea de a trage cu pușca și celelalte versuri*, Ed. 1946
63. Dumitrescu, Geo, *Aventuri lirice*, Ed. pentru Literatură, București, 1963
64. Dumitrescu, Geo, *Nevoia de cercuri*, Ed. pentru Literatură, București, 1966
65. Dumitrescu, Geo, *Jurnal de campanie*, Ed. Cartea Românească, București, 1974
66. Dumitrescu, Geo, *Africa de sub frunte*, Ed. Albatros, București, 1978
67. Dumitrescu, Geo, *Versuri*, Ed. Minerva, București, 1981
68. Dumitrescu, Geo, *Aș putea să arăt cum crește iarba*, Ed. Eminescu, București, 1989
69. Dumitrescu, Geo, *Biliard = Billard*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2001
70. Dumitrescu, Geo, *Poezii*, Ed. Curtea Veche, București, 2002
71. Fundoianu, B., *Priveliști*, Ed. Cultura Națională, București, 1930
72. Fundoianu, B., *Poezii*, Ed. Minerva, București, 1978
73. Luca, Gherasim, *Inventatorul iubirii și alte scrieri*, ediție îngrijită, prefațată și note de Ion Pop, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003
74. Iaru, Florin, *Cântece de trecut strada*, Ed. Albatros, București, 1981
75. Iaru, Florin, *La cea mai înaltă ficțiune*, Ed. Cartea Românească, București, 1984
76. Iaru, Florin, *Înnebunesc și-mi pare rău*, Ed. Cartea Românească, București, 1990
77. Ionescu, Eugen, *Nu*, Ed. Vremea, București, 1934
78. Ionescu, Eugen, *Eu*, Ed. Echinoc, Cluj, 1990
79. Naum, Gellu, *Drumețul incendiar*, Tipografia Alfa, București, 1936
80. Naum, Gellu, *Libertatea de a dormi pe o frunte*, Tipografia Steaua Artei, București, 1937
81. Naum, Gellu, *Vasco de Gama*, Institutul de Arte Grafice "Rotativa", București, 1940
82. Naum, Gellu, *Culoarul somnului*, București, 1944
83. Naum, Gellu, *Soarele calm*, Ed. pentru Literatură, București, 1961
84. Naum, Gellu, *Athanor*, Ed. Pentru Literatură, București, 1968

85. Naum, Gellu, *copacul-animal*, Ed. Eminescu, București, 1971
86. Naum, Gellu, *Tatăl meu obosit*, Ed. Cartea Românească, București, 1972
87. Naum, Gellu, *Descrierea turnului*, Ed. Albatros, București, 1975
88. Naum, Gellu, *Partea cealaltă*, Cartea Românească, București, 1980
89. Naum, Gellu, *Apolodor, un mic pinguin călător*, Ed. Ion Creangă, București, 1988
90. Naum, Gellu, *Malul albastru*, Ed. Cartea Românească, București, 1990
91. Naum, Gellu, *Calea șarpelui*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2002
92. Naum, Gellu, *A doua carte cu Apolodor*, Ed. Humanitas, București, 2008
93. Pană, Sașa, *Atentat la bunele tabieturi. (colaje)*, Ed. Unu, Colecția Orizont, București, 1942
94. Pană, Sașa, *Diagrame*, Ed. unu, București, 1930
95. Pană, Sașa, *Echinox arbitrar*, Ed. unu, București, 1931
96. Pană, Sașa, *Viața romanțată a lui Dumnezeu*, Ed. unu, București, 1932
97. Pană, Sașa, *Cuvântul talisman*, Ed. unu, București, 1933
98. Pană, Sașa, *Călătorie cu funicularul*, Ed. unu, București, 1934
99. Pană, Sașa, *Iarba fiarelor*, Ed. unu, București, 1937
100. Pană, Sașa, *Vladimir*, Ed. unu, București, 1938
101. Pană, Sașa, *Munții noaptea neliniștea*, Ed. unu, București, 1940
102. Pană, Sașa, *Marea palidă*, Col. Suprarealistă, București, 1945
103. Pană, Sașa, *Poeme și poezii*, Ed. Pentru Literatură, București, 1966
104. Pană, Sașa, *Prozopoeme*, Ed. Minerva, București, 1971
105. Roll, Stephan, *Ospățul de aur*, Ed. Minerva, București, 1986
106. Romoșan, Petru, *Ochii lui Homer*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977
107. Romoșan, Petru, *Comedia literaturii*, Ed. Albatros, București, 1980
108. Romoșan, Petru, *Rosa canina*, Ed. Cartea Românească, București, 1982
109. Sorescu, Marin, *Unde fugim de-acasă? (Aproape teatru, aproape poeme, aproape povești)*, Ed. Tineretului, București, 1966
110. Sorescu, Marin, *Suflete, bun la toate*, Ed. Albatros, București, 1972
111. Sorescu, Marin, *Ecuatorul și Polii*, Ed. Facla, Timișoara, 1989
112. Sorescu, Marin, *Lulu și Gulu-Gulu*, versuri pentru copii, ilustrate de autor, Ed. Creuzet, București, 1995

113. Sorescu, Marin, *Poezii*, ediție de autor, Ed. Creuzet, București, 1996
114. Sorescu, Marin, *Puntea (Ultimele)*, Ed. Creuzet, București, 1997
115. Sorescu, Marin, *Încoronare*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu Podocea și Virginia Sorescu, Fundația "Marin Sorescu", 2000
116. Sorescu, Marin, *La Lilioci*, (I-III), prefață de Ion Pop, Ed. Jurnalul Național, București, 2010
117. Sorescu, Marin, *La Lilioci*, (IV-VI), Ed. Jurnalul Național, București, 2010
118. Stănescu, Nichita, *Ordinea cuvintelor*, versuri (1957-1983), vol. I, cuvânt înainte de Nichita Stănescu, prefață, cronologie și ediție îngrijită de Alexandru Condeescu, Ed. Cartea Românească, București, 1985
119. Stănescu, Nichita, *O viziune a sentimentelor* (versuri), Ed. Pentru Literatură, București, 1964
120. Stelaru, Dimitrie, *Noaptea geniului*, Ed. Bucovina, Iași, 1942
121. Stelaru, Dimitrie, *Ora fantastică*, Ed. Prometeu, București, 1944
122. Stelaru, Dimitrie, *Cetățile albe*, Ed. SAR, București, 1946
123. Stelaru, Dimitrie, *Gelu*, Ed. Tineretului, București, 1956
124. Stelaru, Dimitrie, *Mare incognitum*, Ed. Pentru Literatură, București, 1967
125. Stelaru, Dimitrie, *Nemoarte*, Ed. Tineretului, București, 1968
126. Stelaru, Dimitrie, *Zei prind șoareci*, Ed. pentru Literatură, București, 1968
127. Stelaru, Dimitrie, *Coloane*, Ed. Minerva, București, 1970
128. Stelaru, Dimitrie, *Înaltă umbră*, Ed. Eminescu, București, 1970
129. Tonegaru, Constant, *Plantații*, Ed. Fundației Regale pentru Literatură și Artă, București, 1945
130. Tonegaru, Constant, *Steaua Venerii*, ediție îngrijită și prefață de Barbu Cioculescu, Ed., Pentru Literatură, București, 1969
131. Tzara, Tristan, *Primele poeme*, Ed. Unu, 1934
132. Tzara, Tristan, *Șapte manifeste Dada cu câteva desene de Francisc Picabia. Lampisterii. Omul aproximativ 1925-1930*, Ed. Univers, București, 1996
133. Tzara, Tristan, *Litanii Avantdada*, Colecția Manuscriptum, București, 1996
134. Tzara, Tristan, *Douăzeci și cinci de poeme / Vingt cinq poemes*, trad. de Nicolae Țone, Ed. Vinea, București, 1998

135. Uranus, Ionathan X., *În potriua veacului. Textele de avangardă (1926 – 1932)*, Ed. Compania, București, 2005
136. Urmuz, *Algazy & Grummer*, Ed. unu, București, 1930
137. Urmuz, *Pagini bizare*, Ed. Minerva, București, 1970
138. Vinea, Ion, *Poeme*, Ed. Tineretului, București, 1969
139. Vinea, Ion, *Opere*, vol. I-V, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1978
140. Vinea, Ion, *Ora fântânilor*, Ed. Minerva, București, 1979
141. Vinea, Ion, *Poezii*, Ed. Minerva, București, 1988
142. Voronca, Ilarie, *Restriști*, “Rahova”, Arte grafice, București, 1923
143. Voronca, Ilarie, *Act de prezență*, Colecția “Cartea cu semne”, Tipografia “Bucovina”, București, 1930
144. Voronca, Ilarie, *Poeme alese*, vol. I-II, Ed. Minerva, București, 1972
145. Voronca, Ilarie, *Zodiac*, Ed. Minerva, București, 1992
146. Voronca, Ilarie, *Incantații*, Ed. Minerva, București, 1993
147. Voronca, Ilarie, *A doua lumină*, Ed. Minerva, București, 1996
148. Voronca, Ilarie, *Ulise. Brățara nopților*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003

II. REFERINȚE CRITICE

1. Aderca, Felix, *Contribuții critice*, ediție, prefață și note de Margareta Feraru, Ed. Minerva, București, vol. I *Mărturia unei generații. Articole, cronici, eseuri (1914-1927)*, 1983
2. Adorno, Theodor, *Teoria estetică*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005
3. Alecu, Viorel, *Curentele literare în literatura română*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1971
4. Angelescu, Silviu, *Portretul literar*, Ed. Univers, București, 1985
5. Anghel, Paul, *Urmuz și sonata*, în vol. *Arhivă sentimentală*, Ed. Cartea Românească, București, 1968
6. Anghel, Mircea, *Un urmuzian dizident: Grigore Cugler*, în vol. *Cămașa lui Nessus*, Ed. Cartea Românească, București, 2001

7. Appolinaire, Guillaume, *Chroniques d'art*, trad. rom. *De la Ingres la Picasso. Cronici de artă*, în românește de Elis Bușneag. Antologie de texte și prefață de Dumitru Dancu, Ed. Meridiane, București, 1970
8. Arbore, Grigore, *Futurismul*, Ed. Meridiane, București, 1975
9. Arieșan, Claudiu T., *Hermeneutica umorului simpatetic. Repere pentru o comicologie românească*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1999
10. Babeți, Adriana, *Dandysmul. O istorie*, Ed. Polirom, Colecția „Plural M”, Iași, 2004
11. Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, trad. de Lucia Ruxandra Munteanu, Ed. Univers, București, 1989
12. Bachelard, Gaston, *Poetica reveriei*, trad. de Luminița Ibrăileanu, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005
13. Baconsky, Leon, „Sașa Pană: poezia unui doctrinar avangardist”, în *Marginalii critice și istorico-literare*, vol. I, Ed. pentru Literatură, București, 1968
14. Balotă, Nicolae, *Urmuz*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1970
15. Balotă, Nicolae, *Lupta cu absurdul*, Ed. Univers, București, 1971
16. Balotă, Nicolae, *Post-scriptum urmuzian* în *De la Ion la Ioanide – Prozatori români ai secolului XX*, Ed. Eminescu, București, 1974
17. Balotă, Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX*, Ed. Minerva, București, 1976
18. Baltag, Nicolae, *Polemos*, Ed. Cartea Românească, București, 1978
19. Băileșteanu, Fănuș, *Refracții. Prozatori români contemporani*, Ed. Cartea Românească, București, 1980
20. I. D. Bălan, *Delimitări critice*, Ed. Pentru Literatură, București, 1964
21. Bărbulescu, Simion, *Profiluri literare contemporane*, Ed. Cartea Românească, București, 1987
22. Béhar, Henri, *Tristan Tzara*, Ed. Junimea, Colecția „Românii din Paris”, Iași, 2005
23. Blaga, D. Carmen, *Urmuz și criza europeană a imaginarului*, Ed. Hestia, Colecția „Eseuri”, Timișoara, 2005
24. Blandiana, Ana, *Autoportret cu palimpsest*, Ed. Eminescu, București, 1986
25. Bodiș, Andrei, *Direcția 80 în poezia română*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2000

26. Boldea, Iulian, *Ana Blandiana – monografie, antologie comentată, receptare critică*, Ed. Aula, Braşov, 2000
27. Bote, Lidia, *Simbolismul românesc*, Ed. pentru Literatură, Bucureşti, 1966
28. Braga, Corin, *Nichita Stănescu. Orizontul imaginar*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002
29. Brezianu, Barbu, *Brâncuși în România*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1976
30. Bucerzan, Dana, *Ion Vinea – o abordare semantic-textuală a creației poetice*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001
31. Bucur, Marin, *B. Fundoianu, prveliștile poeziei*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1985
32. Buoth, Francois, *Tristan Tzara. Omul care a pus la cale revoluția dada*, trad. De Alexandru și Magdalena, Boiangiu, Ed. Compania, Bucureşti, 2002
33. Cazimir Ștefan, „Secesionismul în literatura română”, în vol. *Honeste scribere*, Ed. Național, Bucureşti, 2002
34. Călinescu, George, *Cronici literare și recenzii*, ediție de Andrei Rusu, note și comentarii de Ion Bălu și Andrei Rusu, vol. I (1927 – aprilie 1932), vol. II (mai 1932 – aprilie 1933), Ed. Minerva, Bucureşti, vol. I: 1991, vol. II: 1922
35. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. Semne, Bucureşti, 2003
36. Călinescu, Matei, *Aspecte literare*, E.P. L., Bucureşti, 1965
37. Călinescu, Matei, *Eseuri critice*, Ed. pentru Literatură, Bucureşti, 1967
38. Călinescu, Matei, “L’ Avant-garde littéraire en Roumanie et ses rapports avec l’ avant-garde international dans l’entre, deux guerres”, în vol. *Studii de literatură comparată*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1968
39. Călinescu, George, *Principii de estetică*, E.P.L., Bucureşti, 1968
40. Călinescu, Matei, “Evoluția avangardei în România”, în vol. *Eseuri despre literatura modernă*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1970
41. Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Ed. Polirom, Iași, 2005
42. Călinescu, Matei, *Eugené Ionesco: teme identitare și existențiale*, Ed. Junimea, colecția “Românii din Paris”, Iași, 2006

43. Călinescu, Matei, *A citi, a reciti. Pentru o poetică a (re)lecturii*, Ed. Polirom, Iași, 2007
44. Călinescu, Matei, *Conceptul modern de poezie (de la modernism la avangardă)*, Ed. Eminescu, București, 1972, ediția a III-a, postfațată de Ion Bogdan Lefter, Ed. Paralela 45, Pitești, 2009
45. Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, București, 1999
46. Căndroveanu, Hristu, *Printre poeți*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983
47. Cernat, Paul, *Avangarda românească și complexul periferiei*, Ed. Cartea Românească, București, 2007
48. Cernat, Paul, *Contemporanul. Istoria unei reviste de avangardă*, Institutul Cultural Român, București, 2007
49. Ciobanu, Nicolae, *Critica în prima instanță*, Ed. Eminescu, București, 1974
50. Cioculescu, Șerban, „Poezia d-lui Ion Vinea”, în vol. *Aspecte lirice contemporane*, Ed. casa Școalelor, București, 1942
51. Ciopraga, Constantin, *Literatura română între 1900 și 1918*, Ed. Junimea, Iași, 1970
52. Ciopraga, Const., *Între Ulysse și Don Quijote*, Ed. Junimea, Iași, 1978
53. Cistelean, Al., *Poezie și livresc*, Ed. Cartea Românească, București, 1987
54. Cizec Oscar Walter, *Eseuri și cronici plastice*, Ed. Meridiane, București, 1967
55. Compagnon, Antoine, *Cinci paradoxuri ale modernității*, Ed. Echinoc, Cluj-Napoca, 1998
56. Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri*, ediție îngrijită de Constanța Constantinescu, cu prefață de Victor Felea, vol. V, Ed. Minerva, București, 1971
57. Cornea, Paul, *Regula jocului, Versantul colectiv al literaturii: concepte, convenții, modele*, Ed. Eminescu, București, 1980
58. Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Ed. Polirom, Iași, 1998
59. Coșovei, Traian T., *Pornind de la un vers*, Ed. Eminescu, București, 1990
60. Cotorcea, Livia, *Avangarda rusă*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2005
61. Crăciun, Gheorghe, *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1999

62. Crăciun, Gheorghe, *Aisebergul poeziei moderne*, Ed. Paralela 45, colecția „80”, Pitești, 2002
63. Cristea, Dan, *Un an de poezie*, Ed. Cartea Românească, București, 1974
64. Cristea, Dan, *Arcadia imaginară*, Ed. Cartea Românească, București, 1977
65. Cristea, Dan, *Faptul de a scrie*, Ed. Cartea Românească, București, 1980
66. Cristea, Valeriu, *Interpretări critice*, Ed. Cartea Românească, București, 1970
67. Cristea, Valeriu, *Domeniul criticii*, Ed. Cartea Românească, București, 1976
68. Cristea, Valeriu, *Modestie și orgoliu*, Ed. Eminescu, București, 1984
69. Cristea, Valeriu, *A scrie, a citi*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992
70. Crohmălnicianu, Ov. S., *Literatura română și expresionismul*, Ed. Eminescu, București, 1971
71. Crohmălnicianu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I 1972, vol. II 1974, Ed. Minerva, București
72. Crohmălniceanu, Ov. S., *Pâinea noastră cea de toate zilele*, Ed. Cartea Românească, București, 1981
73. Crohmălnicianu, Ov. S., *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, Ed. Hasefer, București, 2001
74. Densusianu, Ovid, *Sufletul latin și literatura nouă*, vol I-II, Ed. Casa Școalelor, București, 1922
75. Densusianu, Ovid, *Sufletul nou în poezie*, în conferințele *Vieții nouă*, seria I: 1909 (șase conferințe de O. Densusianu, C. Damianovici, D. Caracostea, If. Buricescu, N. Andrițoiu, O. Densusianu) Ed. Vieții nouă, București, 1910
76. Diaconu, Mircea A., *Poezia postmodernă*, Ed. Aula, Brașov, 2002
77. Dimisianu, Gabriel, *Opinii literare*, Ed. Cartea Românească, București, 1978
78. Dimitriu, Daniel, *Ares și Eros*, Ed. Junimea, Iași, 1978
79. Dimov, Leonid, Țepeneag, Dumitru, *Momentul oniric*, Ed. Cartea Românească, București, 1997
80. Dobrescu, Caius, *Modernitatea ultimă*, Ed. Univers, Colecția „Prima verba”, București, 1998
81. Doinaș, Șt. A., *Lectura poeziei*, Ed. Cartea Românească, București, 1980
82. Doinaș, Ștefan Augustin, *Poeți români*, Ed. Eminescu, București, 1999

83. Dorcescu, Eugen, *Metafora poetică*, Ed. Cartea Românească, București, 1975
84. Dragomirescu, Mihail, *Critică II*, Ed. Institutului de Literatură, București, 1928
85. Dragomirescu, Mihail, *Scrieri critice și estetice*, Ed. pentru Literatură, București, 1969
86. Drogoreanu, Emilia, *Influențe ale futurismului italian asupra avangardei românești. Sincronie și specificitate*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2004
87. Dugneanu, Paul, *Suprerealismul poetic românesc, prima perioadă: 1928-1945*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2005
88. Emilian, Constantin I., *Anarhismul poetic*, Tipografia „Bucovina”, București, 1932
89. Enescu, Theodor, *Scrieri despre artă II. Artă și context cultural în România primelor decenii ale secolului XX*, Ed. Meridiane, București, 2003
90. Felea, Victor, *Dialoguri despre poezie*, Ed. pentru Literatură, București, 1965
91. Felea, Victor, *Reflexii critice*, Ed. pentru Literatură, București, 1968
92. Felea, Victor, *Poezie și critică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1971
93. Felea, Victor, *Secțiuni*, Ed. Cartea Românească, București, 1974
94. Felea, Victor, *Aspecte ale poeziei de azi*, vol. I-II, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980
95. Felea, Victor, *Prezența criticii*, Ed. Cartea Românească, București, 1982
96. Flămând, Dinu, *Intimitatea textului*, Ed. Eminescu, București, 1985
97. Foarță, Șerban, *Afinități efective*, Ed. Cartea Românească, București, 1990
98. Frasca, Gonzalo, *Play the Message: Play, Game and Videogame Rhetoric*, 2007, http://www.powerfulrobot.com/Frasca_Play_the_Message_PhD.pdf
99. Friedrich, Hugo, *Structura liricii moderne. De la mijlocul secolului al 19-lea până la mijlocul secolului al 20-lea*, traducere de Dieter Fuhrmann, Ed. pentru Literatură Universală, București, 1969, trad. Reeditată sub același titlu, Ed. Univers, București, 1998
100. Fundoianu, B., *Imagini și cărți din Franța*, Ed. Socec, București, 1922
101. George, Al., *La sfârșitul lecturii*, vol. II, Ed. Cartea Românească, București, 1988
102. Georgescu, Paul, *Printre cărți*, Ed. Eminescu, București, 1973
103. Grigorescu, Dan, *Istoria unei generații pierdute: expresioniștii*, Ed. Eminescu, București, 1980
104. Grigurcu, Gheorghe, *Teritoriu liric*, Ed. Eminescu, București, 1972

105. Gulea, Dan, *Domni, tovarăși, camarazi. O evoluție a avangardei române*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2007
106. Huizinga, Johan, *Homo ludens*, traducere de H. R. Radian, Ed. Humanitas, București, 1998
107. Ilie, Rodica, *Emil Brumaru – monografie, antologie comentată, receptare critică*, Ed. Aula, Brașov, 2002
108. Ionesco, Eugene, *Note și contranote*, traducere de Ion Pop, Ed. Humanitas, București, 1992
109. Ionescu, Eugen, *Război cu toată lumea*, vol. I-II, Ed. Humanitas, București, 1994
110. Ionescu, Cornel Mihai, *Generația lui Neptun*, Ed. pentru Literatura Universală, București, 1967
111. Ionescu Gelu, *Anatomia unei negații. Scrierile lui Eugen Ionescu în limba română 1927-1940*, Ed. Minerva, București, 1991
112. Iorgulescu, Mircea, *Scriitori tineri contemporani*, Ed. Eminescu, București, 1978
113. Ivanovici, Victor, *Suprerealism și „suprerealisme”. Grecia, România, țările hispanice*, Ed. Hestia, Colecția „Clasicii literaturii de avangardă”, Timișoara, 1996
114. Koster, Raph, *A Theory of Fun for Gme Design*, Ed. Paraglyph, 2004
115. Lăcătuș, Adrian, *Urmuz – monografie*, Ed. Aula, Brașov, 2002
116. Lefter, Ion Bogdan, *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2000
117. Lefter, Ion Bogdan, *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2002
118. Lesovici, Mircea Doru, „Gellu Naum”, în *Ironia*, Ed. Institutul European, Iași, 1999
119. Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. I, II, III, Ed. Minerva, București, 1989
120. Lovinescu, Eugen, *Sburătorul. Agende literare 5 1936-1939*, Ed. C. N. I. „Coresi” S. A., București, 2001
121. Manolescu, Florin, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989. Scriitori, reviste, instituții, organizații*, Ed. Compania, București, 2003
122. Manolescu, Nicolae, *Poeți moderni*, Ed. Aula, Brașov, 2003

123. Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, Ed. Gramar, București, 2007
124. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. Cinci secole de literatură*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008
125. Manu, Emil, *Dimitrie Stelaru*, Ed. Cartea Românească, București, 1984
126. Manu, Emil, *Cafeneaua literară*, Ed. Saeculum, București, 1997
127. Manu, Emil, *Istoria poeziei românești moderne și moderniste, 2*, Ed. Curtea Veche, București, 2004
128. Marino, Adrian, *Biografia ideii de literatură*, vol. 6., Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000
129. Marino, Adrian, *Modern, modernism, modernitate*, Ed. pentru Literatură Universală, București, 1969
130. Martin, Mircea, *Generație și creație*, E.P. L., București, 1969
131. Martin, Mircea, *G. Călinescu și "complexele" literaturii române*, Ed. Albatros, București, 1981
132. Martin, Mircea, *B. Fundoianu – B. Fondane: prveliștile poeziei*, Ed. Albatros, București, 1984
133. Martin, Mircea, *Introducere în opera lui B. Fundoianu*, Ed. Minerva, București, 1984
134. Martin, Mircea, *Singura critică*, Ed. Cartea Românească, București, 1986
135. Martin, Mircea, *Generație și creație*, Ed. Timpul, Reșița, 2000
136. Matache, Daniela, *Fetele jocului*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 2008
137. McMahan, Felicia Faye, Lytle, Donald E., Sutton-Smith, Brian, *Play: An Interdisciplinary Synthesis*, Ed. University Press of America, Lanham, Maryland, 2005
138. De Micheli, Mario, *Avangarda artistică a secolului XX*, traducere de Ilie Constantin, Ed. Meridiane, București, 1968
139. Micu, Dumitru, *Periplu*, Ed. Cartea Românească, București, 1974
140. Micu, Dumitru, *Modernismul românesc*, vol. I, 1984, vol. II. 1985, Ed. Minerva, Colecția "Momente și sinteze", București
141. Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române*, vol. II, Ed. Iriana, București, 1995

142. Mihuț, Ioan, *Symbolism, modernism, avangardism. Îndrumări metodice*, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1976
143. Mincu, Marin, *Eseu despre textul poetic II*, Ed. Cartea Românească, București, 1986
144. Mincu, Marin, *Textualism și autenticitate (Eseu despre textul poetic, III)*, Ed. Pontica, Constanța, 1993
145. Mincu, Ștefania, *Nichita Stănescu. Între poesis și poiein*, Ed. Eminescu, București, 1991
146. Mioc, Simion, *Opera lui Ion Vinea*, Ed. Minerva, București, 1972
147. Morar, Ovidiu, *Avangarda românească în context European*, Editura Universității din Suceava, 2003
148. Morar, Ovidiu, *Avatarurile suprarealismului românesc*, Ed. Univers, București, 2003
149. Morar, Ovidiu, *Avangardismul românesc*, Ed. Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2005
150. Munteanu, Romul, *Jurnal de cărți*, vol. III, Ed. Eminescu, București, 1982
151. Mușina, Alexandru, *Poezia – teze, ipoteze, explorări*, Ed. Aula, Brașov, 2008
152. Nardo, Anna K., *The Ludic Self in Seventeenth-Century English Literature*, Ed. “State University of New York”, Albany, 1991
153. Negoșescu, Ion, *Scriitori moderni*, Ed. Pentru Literatură, 1966
154. Negoșescu, Ion, *Scriitori contemporani*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994
155. Negoșescu, Ion, *Istoria literaturii române (1800-1945)*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002
156. Negrici, Eugen, *Figura spiritului creator*, Ed. Cartea Românească, București, 1978
157. Nicolae, Emil, *Victor Brauner. La izvoarele operei*, Ed. Hasefer, București, 2004
158. Nicolescu, Vasile, *Profil de poet*, în vol. *Poeme de Ion Vinea*, Ed. Tineretului, București, 1969
159. Nițescu, Marin, *Între Scyla și Charib*, Ed. Cartea Românească, București, 1971
160. Nițescu, Marin, *Poeți contemporani – sinteze critice*, Ed. Cartea Românească, 1978
161. Nițescu, Marin, *Atitudini critice*, Ed. Cartea Românească, București, 1983

162. Oișteanu, Andrei, *Imaginea evreului în cultura română*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Humanitas, București, 2001
163. Oarcăsu, Ion, *Prezențe poetice*, Ed. Pentru Literatură, București, 1968
164. Ornea, Z., *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, Ed. Eminescu, București, 1980
165. Overy, Paul, *De Dtiyl*, traducere de Anda și Andrei Bantaș, Ed. Meridiane, Colecția “Curente și sinteze”, București, 1979
166. Papahagi, Marian, *Exerciții de lectură*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977
167. Papahagi, Marian, *Cumpănă și semn*, Ed. Cartea Românească, București, 1990
168. Petrescu, Ioana Em., *Modernism. Postmodernism. O ipoteză*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003
169. Petrescu, Radu I., *Privirea meduzei. Poezia lui B. Fundoianu / Benjamin Fondane*, Ed. Universității “Al. I. Cuza”, Colecția “Biblioteca de istorie literară”, Iași, 2003
170. Petroveanu, Mihail, *Traietorii lirice*, Ed. Cartea Românească, București, 1974
171. Pillat, Dinu, *O constelație a poeziei moderne*, Ed. Cartea Românească, București, 1974
172. Piru, Alexandru, *Poezia românească contemporană*, II, Ed. Eminescu, București, 1975
173. Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, Ed. Univers, București, 1981
174. Poantă, Petru, *Modalități lirice contemporane*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1973
175. Poantă, Petru, *Radiografii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1978
176. Poantă, Petru, *Radiografii 2*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983
177. Poe, E. A., *Principiul poetic*, Ed. Univers, București, 1971
178. Pop, Ion, *Avangardismul poetic românesc*, E. P. L., București, 1969
179. Pop, Ion, *Nichita Stănescu . spațiul și măștile poeziei*, Ed. Albatros, București, 1980
180. Pop, Ion, *Avangarda în literatura română*, Ed. Minerva, București, 1990
181. Pop, Ion, *A scrie și a fi. Ilarie Voronca și metamorfozele poemei*, Ed. Cartea Românească, București, 1993
182. Pop, Ion, *Recapitulări*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1995
183. Pop, Ion, *Pagini transparente*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997

184. Pop, Ion, *Gellu Naum – poezia contra literaturii*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001
185. Pop, Ion, *Jocul poeziei*, Ed. Cartea Românească, București, 1985, ediția a II-a, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006
186. Pop, Ion, *Introducere în avangarda literară românească*, Institutul cultural român, București, 2007
187. Popa, Marian, *Competență și performanță*, Ed. Cartea Românească, București, 1982
188. Popescu, Simona, *Salvarea speciei. Despre suprarealism cu Gellu Naum*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2000
189. Raicu, Lucian, *Structuri literare*, Ed. Eminescu, București, 1973
190. Raymond, Marcel, *De la Baudelaire la suprarealism*, traducere de Leonid Dimov, Ed. Univers, București, 1970
191. Răileanu, Petre, *Gherasim Luca*, trad. de Anișoara Biru, Ed. Junimea, Colecția „Românii din Paris”, Iași, 2005
192. Regman, Cornel, *Explorări în actualitatea imediată*, Ed. Eminescu, București, 1978
193. Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române, II. De la 1900 la al doilea război mondial*, Ed. Minerva, București, 1972
194. Salazar - Ferrer, Olivier, *Benjamin Fondane*, trad. din franceză de Elena Tudorie, Ed. Junimea, Colecția „Românii din Paris”, Iași, 2005
195. Sale, Katie, Zimmerman, Eric, *Rules of Play: Game Design Fundamentals*, Editura Massachusetts Institute of Technology, 2004
196. Sălăgean, Sergiu, *Ion Vinea*, Ed. Eminescu, București, 1971
197. Scarlat, Mircea, *Istoria poeziei românești*, vol. III, Ed. Minerva, București, 1986
198. Scărlătescu, Doru, *Geo Bogza*, Ed. Minerva, București, 1983
199. Simion, Eugen, *Orientări în literatura contemporană*, Ed. Pentru Literatură, București, 1965
200. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, ediția a doua revăzută și completată, vol. I, Ed. Cartea Românească, București, 1978

201. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. III, Ed. Cartea Românească, București, 1984
202. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. IV, Ed. Cartea Românească, București, 1989
203. Sorescu, Marin, "Patimile după Hurmuz" în vol. *Teoria sferelor de influență*, Ed. Eminescu, București, 1969
204. Steinhardt, N., *Geo Bogza, un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului*, Ed. Albatros, București, 1982
205. Stoleru, Victor, *B. Fundoianu. Benjamin Fondane*, Ed. Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 2000
206. Streinu, Vladimir, *Literatura română contemporană*, Ed. Casa Școalelor, București, 1943
207. Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară*, Marginalia, Eseuri, III, ediție alcătuită de George Muntean, Ed. Minerva, Iași, 1974
208. Sutton-Smith, Brian, *The Ambiguity of Play*, Editura Cambridge: Harvard University Press, 2001
209. Ștefănescu, Alex., *Introducere în opera lui Nichita Stănescu*, Ed. Minerva, București, 1986
210. Ștefănescu, Alex., *Istoria literaturii române contemporane (1941-2000)*, Ed. Mașina de scris, București, 2005
211. Terian, Andrei, *George Călinescu. A cincea esență*, Ed. Cartea Românească, București, 2009
212. Tomuș, Mircea, *Cincisprezece poeți. Alecsandri, Eminescu, Macedonski, Coșbuc, Goga, Minulescu, Bacovia, Pillat, Voiculescu, Maniu, Vinea, Fundoianu, Barbu, Blaga, Arghezi*, Ed. pentru Literatură, București, 1968
213. Tomuș, Mircea, *Mișcarea literară*, Ed. Eminescu, București, 1981
214. Ulici, Laurențiu, *Arghezi, Bacovia, Barbu, Fundoianu, Maniu, Pillat, Vinea, Voiculescu*, Ed. Enciclopedică Românească, București, 1974
215. Ulici, Laurențiu, *Confort Procust*, Ed. Eminescu, București, 1983
216. Ulici, Laurențiu, *Literatura română contemporană I – Promoția '70*, Ed. Eminescu, București, 1995

217. Vartic, Ion, *Spectacol interior*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977
218. Vianu, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*, Ed. Minerva, București, 1979
219. Volovici, Leon, Remus Zastroiu, *Barbu Fundoianu, iudaism și elenism*, Ed. Hesefer, București, 1999
220. Zaharia - Filipaș, Elena, *Ion Vinea*, Ed. Cartea Românească, București, 1972
221. Wunenburger, Jean-Jaques, *Imaginarul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2009
222. *** *Ion Vinea. Interpretat de*, Ed. Eminescu, București, 1986

III. PERIODICE

1. Antonesei, Liviu, „Din foișor. Poeții mei: Liviu Ioan Stoiciu”, în *Observator cultural*, nr. 567, martie 2011
2. Barbu, Eugen, „La judecata de apoi a poezilor”, în *Săptămâna*, nr. 18 (647), 6 mai 1983
3. Barta, Sándor, „Disonanță”, în *Vatra*, nr. 10, 2003
4. Bârsilă, Mircea, „Libertatea artistică în concepția lui Tristan Tzara”, în *Zona literară*, anul I, nr. 1-2, septembrie-octombrie 2011
5. Bican, Florin, „Cui i-e frică de Gellu Naum?”, în *Observator cultural*, nr. 596, 14 octombrie 2011
6. Boldea, Iulian, „Postmodernismul românesc. Schiță recapitulativă”, în *Observator cultural*, nr. 298, decembrie 2005
7. Boldea, Iulian, „Ion Caraion și poetica negativității” în *Familia*, nr. 7-8 din iulie-august 2004
8. Borbely, Stefan, „Poezia postmodernă”, în *Contemporanul*, nr. 6, iunie 2011
9. Buleu, Constantina Reveca, „Provocările canonului postmodern”, în *Contemporanul*, nr. 9, septembrie 2011
10. Butnaru, Leo, „Poezia avangardei ucrainene”, în *Vatra*, nr. 3-4, 2010
11. Cârneli, Magda, „Evreii din avangarda românească”, în *Revista 22*, anul XXII, 14-20 iunie 2011
12. Cernat, Paul, „Pro-Fundoianu”, în *România literară*, nr. 12, 2012
13. Cernat, Paul, „Umanistul într-o secțiune urmuziană”, în *Observator cultural*, nr. 384, 9 august 2007

14. Chioaru, Dumitru, "Formula personală a lui Romulus Bucur", în *Ramuri*, nr. 04, 2010
15. Ciopraga, Constantin, „Profil în perspectiva timpului”, *Revista de istorie și teorie literară*, nr.1, 1983, pp. 35-37
16. Crăciun, Gheorghe, „Inedit, creație literară și postmodernism”, în *Observator cultural*, nr. 623, mai 2012
17. Cristea, Dan, „Gellu Naum și partea cealaltă a autobiografiei”, în *22 literar*, nr. 17, 8 august 2000
18. Crohmălniceanu, Ov. S., „Nichita Stănescu : O viziune a sentimentelor”, în *Gazeta literară*, anul XI, nr. 15, 9 aprilie 1964
19. Colonas, Florin, „ARTE VIZUALE. Mereu surprinzătorul Brauner”, în *Observator cultural*, nr. 604, 9 decembrie 2011
20. Condeescu, Alexandru, „Nichita Stănescu: «Noduri și semne»”, în *Luceafărul*, anul XXV, nr. 47, 20 noiembrie, 1982
21. Cornea, Andrei, „Spiritul evreiesc și revoluțiile culturale, științifice și politice ale secolului XX”, în *Revista 22*, anul XIV (674), 4-10 februarie 2003
22. Cuțitaru, Codrin Liviu, „Abecedar vs. Apolodor”, în *Observator cultural*, nr. 210, 2 – 8 martie 2004
23. Durnea, Victor, „Un avangardist uitat – Mihail Dan”, în *Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară*, t. XLII-XLIII, Ed. Academiei, București, 2004, pp. 165-179
24. Ene, Victor, „Ion Pop și fascinația avangardei”, în *Observator cultural*, nr. 394, octombrie 2007
25. Finkenthal, Michael, „Ce s-a întâmplat cu avangardiștii celui de-al doilea val în anul de grație 1947?”, în *Observator cultural*, nr. 586, 5 august 2011
26. Flora, Ioan, „Nichita – o quadrigă care șuieră”, în *Lumina*, anul XXXVI, nr. 10, octombrie 1982
27. Glodeanu, Gheorghe, „O nouă ediție Ilarie Voronca”, în *Nord Literar*, nr. 7-8, iulie-august 2004
28. Groza, Irina, „Avangarda și futurismul pentru specialiști”, în *România literară*, nr. 36, 2004
29. Gyergyai, Albert, „Kassák și ismele”, în *Vatra*, nr. 10, 2003

30. Gyr, Radu, "Curente de avangardă în literatura română", în *Revista dobrogeană*, nr. 7-9, 1937
31. Hatvani, Pál, „Experiment asupra expresionismului”, în *Vatra*, nr. 10, 2003
32. Hâncu, Dumitru, “Felix Aderca și autoritățile comuniste”, în *România literară*, anul XXXIX, nr. 47, 17 noiembrie 2006
33. Horodi, Mirel, “Avangarda românească la Muzeul Israel din Ierusalim”, în *Observator cultural*, nr. 601, noiembrie 2011
34. Horodi, Mirel, “Avangarda românească la Universitatea din Ierusalim”, în *Observator cultural*, nr. 558, 14 ianuarie 2011
35. Iancu, Carol, “Ilarie Voronca – poet al modernității și al iubirii”, în *Apostrof*, nr. 6, 2011
36. Iancu, Valentina, “Avangarda evreiască în România”, în *Observator cultural*, nr. 583, iulie, 2011
37. Iaru, Florin, “Cum să dai în mintea copiilor”, în *Dilema*, nr. 543, 2003
38. Ilie, Rodica, „Contaminări. Modernism și avangardă”, în *Observator cultural*, nr. 250, decembrie, 2004
39. Ionescu, Radu, “Eugen Ionescu și Urmuz – scrisori deschise (către D. Vîrbănescu)”, în *România literară*, 4 decembrie 1969
40. Kassák, Lajos, „Literatură sintetică”, în *Vatra*, nr. 6, 2007
41. Le Rider, Jacques, “Identitățile Europei Centrale”, în *Observator cultural*, anul I, nr. 16, 13 – 19 iunie 2000
42. Macarie, Victor, “Tristan Tzara. Evocări și documente”, în *Manuscriptum*, nr. 3-4 (80-81) / 1990
43. Mácza, János, „Noua dramă, noua scenă”, în *Vatra*, nr. 10, 2003
44. Manolescu, Nicolae, “Planeta ascunsă”, în *Steaua*, nr. 5-6, mai-iunie 1985
45. Manolescu, Nicolae, „Descrierea poeziei”, în *România literară*, anul XI, nr. 46, 1978
46. Manolescu, Nicolae, “Coșmarele lui Pierrot”, în *România literară*, nr. 46, 1990
47. Manolescu, Nicolae, “Avangarda și politizarea literaturii”, în *România literară*, nr. 32, 2004

48. Mihăilescu, Călin Andrei, "Dada și iarăși da", în *Revista 22*, anul XXII (1118), 9-15 august 2011
49. Mincu, Marin, "Generația 2000", în *Revista Sud-Est*, nr. 2, 2005
50. Mincu, Ștefania, "În compania poezilor tineri", în *Contemporanul*, nr. 1, ianuarie 2012
51. Mocanu, Igor, "Manifestele lui F. T. Marinetti, în limba română", în *Observator cultural*, nr. 559, 21 ianuarie 2011
52. Munteanu, George, „Nichita Stănescu: *Dreptul la timp*”, în *Contemporanul*, nr. 247 (977), 2 iulie 1965
53. Naghiu, Adela, „Urmuz sau pactul cu absurdul”, în *Nord literar*, nr. 68, ianuarie 2009
54. Necula, Ionel, "Liviu Ioan Stoiciu un poet al lumii de canton", în *Contemporanul*, nr. 1, ianuarie 2011
55. Oișteanu, Andrei, "Ambalajele lui Urmuz sau grădina mecanologică", în *Revista de istorie și teorie literară*, nr. 4
56. Oișteanu, Andrei, "Scriitorii români și narcoticele (6) Avangardiștii", în *Revista 22*, anul XV (952), 3-9 iunie 2008
57. Papu, Edgar, „Considerații pe marginea poeziei lui Nichita Stănescu”, în *Viața românească*, nr. 5, anul XIX, mai 1966
58. Pecican, Ovidiu, „Detectivi; râme și borte”, în *Tribuna*, nr. 161, 16-31 mai 2009
59. Peianov Radin, Ioan, „De la avangardă la baroc”, în *Vatra*, nr. 7-8, 2005
60. Pop, Ion, "Între Gheorghe Dinu și Stephan Roll", în *România literară*, nr. 20/2004
61. Pop, Ion, "Parisul lui Ilarie Voronca", în *Observator cultural*, nr. 403-404, decembrie 2007
62. Pop, Ion, „Călătoriile avangardei românești (I)”, în *Tribuna*, nr. 175, decembrie, 2009
63. Popescu, Ana-Maria, "Jurnal de eveniment, cronologie și câteva mărturisiri", în *Observator cultural*, nr. 343, octombrie 2006

64. Pricop, Constantin, „Nichita Stănescu: Vitalitate lirică”, în *Convorbiri literare*, nr. 11 (107), noiembrie 1978
- Pruteanu, George, „Despre Urmuz”, în *România literară*, nr. 21, 21 mai 1970
65. Sánta, Pál, „Privire de ansamblu (de la futurism la dadaism)”, în *Vatra*, nr. 10, 2003
66. Sand Cuist, Tom, *Cum a devenit Samuel Rosenstock dadaist. Tristan Tzara și contextul său românesc*, în *Balkon. Revistă de artă contemporană*, nr. 4, Cluj, septembrie 2000
67. Saxone-Horodi, Liana, „Marcel Ianco (Janco) într-o nouă prezentare”, în *Observator cultural*, nr. 571, 15 aprilie 2011
68. Simion, Eugen, „Cântecele inorogului”, în *România literară*, anul XVI, nr. 13, 31 martie 1983
69. Sorescu, Marin, „Un magnat al poeziei și magna sa Nichita Stănescu, ouă și sfere”, în *Ramuri*, anul VI, nr. 3, martie 1979
70. Spiridon, Vasile, *Nichita Stănescu – monografie, antologie comentată, receptare critică*, Ed. Aula, Brașov, 2003
71. Stănescu, Bogdan-Alexandru, „Eleganță și demență, domnilor!”, în *Observator cultural*, nr. 359, 22-28 martie, 2012
72. Șchiopu, Michaela, „Ecouri și opinii despre futurism în periodicele românești ale vremii”, în *Revista de istorie și teorie literară*, nr. 4, 1977
73. Șerban, Alex. Leo, „La o nouă lectură”, în *România culturală*, nr. 11 din 2003
74. Șerban, Geo, „Cu detectorul de comori în aria avangardei românești”, în *Observator cultural*, nr. 603, decembrie 2011
75. Șerban, Geo, „Jonathan X. Uranus, un autor sub multiple deghizări”, în *Observator cultural*, nr. 554, 9 decembrie 2010
76. Terian, Andrei, „Miliardarul în imagini”, în *Ziarul de duminică*, nr. 25, 27 iunie 2008
77. Tomozei, Gheorghe, „Nichita Stănescu – Un cinquagenar?”, în *Viața românească*, anul LXXVIII, nr. 3, martie 1983
78. Ulici, Laurențiu, „Fața și reversul”, în *Contemporanul*, nr. 18 (1695), 4 mai 1979
79. Ulici, Laurențiu, „Despre o anume avangardă”, în *Vatra*, nr. 1, ianuarie 1990

80. Văietși, Adela, „A fi marginal la marginea Europei. Perspectiva americană (centrul european avant-garde: exchange and transformation, 1910-1930)”, în *Observator cultural*, anul III, nr. 134, 17-23 septembrie 2002

81. Vida, Mariana, „ARTE VIZUALE. Ipostaze ale modernismului” I, în *Observator cultural*, nr. 503, decembrie 2009

82. Voncu, Răzvan, „Noul discurs poetic al lui Liviu Ioan Stoiciu”, în *Contemporanu*, nr. 2, februarie 2011

IV. ANTOLOGII, DICȚIONARE, JURNALE, MEMORIALISTICĂ

1. *Antologia literaturii române de avangardă*, ediție de Sașa Pană, Ed. pentru Literatură, București, 1969

2. Bârna, Nicolae, *Avangardismul literar românesc*, Ed. Gramar, București, 2003

3. Beldie, Constantin, *Memorii. Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București, 1900-1950*, Ed. Albatros, București, 2000

4. Bogza, Geo, *Jurnal de copilărie și adolescență*, Ed. Cartea Românească, București, 1986

5. Davidescu, Nicolae, *Din poezia noastră parnasiană*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1943

6. Duda, Gabriela, *Literatura românească de avangardă*, Ed. Humanitas, București, 1997

7. Grigorescu, Dan, *Dicționarul avangardelor*, Ed. Enciclopedică, București, 2003

8. *Dicționar cronologic. Literatura română*, coordonatori: I. C. Chițimia și Al. Dima, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979

9. *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coordonatori: Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Ed. Albatros, București, 2000

10. *Dicționarul General al Literaturii Române*, vol. I – IV, Ed. Academiei, București, 2004-2006

11. ****Dicționarul general al literaturii române A/B*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2004

12. ****Dicționarul general al literaturii române*, S/T, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2007
13. Francisco, Kocsis, *Avangarda maghiară în texte și portrete*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 2008
14. Hangiu, I., *Dicționarul presei literare românești. 1790-1990*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1996
15. Manolescu, Florin, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989*, Ed. Compania, București, 2003
16. Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, I, Ed. Eminescu, București, 1973
17. Mincu, Marin, *Avangarda literară românească*, vol. I-II, Ed. Minerva, București, 1999
18. Pană, Sașa, *Antologia literaturii române de avangardă*, E.P.L., București, 1969
19. Pană, Sașa, *Născut în '02. Memorii, file de jurnal, evocări*, Ed. Minerva, București, 1973
20. Popa, Marian, *Dicționar de literatură română contemporană*, Ed. Albatros, București, 1977
21. Țeposu, Radu G., *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, ediția a II-a, prefață de Al. Cistelecan, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002
22. Ungureanu, Cornel, *Istoria secretă a literaturii române*, Ed. Aula, Brașov, 2007
23. Virmaux, Alain și Odett, *Dicționar de mișcări literare și artistice contemporane*, trad. de Felix Oprescu, Ed. Nemira, București, 2001
24. Zăciu, Mircea și Papahagi, Marian (coord.), *Dicționarul scriitorilor români*, vol. I-IV, Ed. Fundației Culturale, București, 1996-2000